

Geneza Reprezentării

Sistemul cognitiv a evoluat pentru a gestiona informații și în absența stimulilor, trecând de la imaginea primară (dependentă de obiect) la cea secundară (re-exprimare a realității).

Prin acest mecanism, individul se desprinde de „aici” și „acum”, dobândind capacitatea de a opera mintal cu obiecte dispărute sau anticipate.

Cercetătorul Shepard susține că această capacitate implică interiorizarea constrângerilor spațiale, permîțând completarea informațiilor lipsă (ex: spațiul din spatele unui obstacol). Astfel, reprezentarea nu este o simplă copie, ci o reconstrucție activă ce conservă structura informațională a obiectului.

Distincția dintre Realitate și Reprezentare

Experimentul „cutiei de bomboane” realizat de Gopnik și Ashington a arătat că preșcolarii de 3 ani confundă reprezentarea falsă anterioară cu realitatea curentă, afirmând că au știut de la început conținutul real. Totuși, Peter Mitchell a demonstrat ulterior că utilizarea suportilor vizuali poate reactiva amintirea credinței inițiale, sugerând o capacitate latentă.

Jean Piaget situează emergența clară a funcției reprezentative la finalul stadiului senzorio-motor (cca. 2 ani). Această este marcată de apariția funcției semiotice, vizibilă prin conduite complexe precum imitația amânată, jocul simbolic, desenul și limbajul.

Similaritatea Percepție - Reprezentare

Experimentul clasic al lui Perky a demonstrat că subiecții pot confunda o proiecție slabă pe ecran cu propria imagine mintală, indicând mecanisme neurale comune. Această ipoteză este confirmată de Podgorny și Shepard, care au găsit timpi de reacție identici pentru verificarea detaliilor, indiferent dacă stimulul era real sau imaginat.

Neurobiologul Changeux argumentează existența unei baze materiale comune între percept și reprezentare. Observațiile clinice susțin acest fapt: leziunile care afectează percepția vizuală tind să deterioreze în egală măsură și capacitatea de a genera sau manipula imagini mentale.

Competiție și Rol Inferențial

Deși similare, procesele pot intra în conflict, fapt arătat de Segal și Fusella: evocarea unei imagini vizuale crește pragul de detectare a unui stimul real pe același canal, demonstrând competiția pentru resurse neuronale.

Dincolo de competiție, Fodor și Pylyshyn subliniază rolul inferențial al reprezentării. Percepția nu este pasivă, ci interpretativă: diferența dintre a vedea o luminiță și a o vedea ca *fiind* Steaua Polară rezidă în reprezentarea activată, care oferă sens informației senzoriale brute.

Natura Imaginii: Rotăriile Mintale

Shepard și Metzler au validat caracterul „material” al imaginilor prin experimente de rotație mintală a obiectelor 3D. Corelația liniară dintre unghiul de rotație și timpul de răspuns sugerează că imaginile sunt manipulate într-un spațiu analogic, izomorf cu cel fizic.

Boden descrie acest fenomen drept un „simulacru cvasispațial”, unde transformările mentale respectă constrângerile fizice ale lumii reale. Faptul că imaginea necesită timp pentru a fi rotită demonstrează că reprezentarea operează cu proprietăți spațiale concrete, nu doar cu propoziții logice abstracte.

Proprietăți Metrice: Experimentul Insulei

Stephen Kosslyn a explorat conservarea distanțelor prin experimentul „insulei”, cerând subiecților să parcurgă mental trasee pe o hartă memorată. Timpul necesar scanării mintale s-a dovedit direct proporțional cu distanța fizică reală de pe hartă.

Aceste rezultate confirmă că reprezentarea stochează informația într-un format care păstrează fidel relațiile metrice și topografice. Funcționând ca un analog spațial, reprezentarea contrazice teoriile care reduceau imaginea mintală la simple coduri semantice fără extensie spațială.

De la Fragmentar la Generalizat

Herman Ebbinghaus considera reprezentarea inferioară perceptiei, descriind-o ca fiind palidă, fragmentară și instabilă. Psihologia cognitivă modernă reinterpretează însă aceste caracteristici aparente drept un avantaj adaptativ major: schematizarea.

Prin eliminarea detaliilor accidentale și standardizarea dimensiunilor, reprezentarea accentuează trăsăturile funcționale ale obiectului. Acest proces de generalizare transformă imaginea dintr-o simplă copie degradată într-un instrument flexibil, pregătind terenul pentru operațiile gândirii abstracte.

Rolul Acțiunii și Ideomotricitatea

Paul Popescu-Neveanu a definit acțiunea drept „mediul de incubație” al reprezentării. Imaginile mintale nu apar *ex nihilo*, ci prin interiorizarea schemelor senzorio-motorii dobândite prin manipularea obiectelor, blocarea acțiunii inhibând formarea imaginii.

Legătura dintre mental și fizic este evidențiată prin ideomotricitate. Simpla imaginare a unei mișcări declanșează microcontractii musculare specifice în grupele implicate în execuția reală, demonstrând că reprezentarea este un proces activ ce angrenează întregul organism.

Operativitate și Panoramizare

Jean Piaget a definit operativitatea ca fiind capacitatea de a coordona transformări mentale și de a anticipa rezultate. Aceasta permite simultaneizarea succesivului (vizualizarea globală a unui proces) sau desfășurarea unei structuri statice în timp.

B.F. Lomov a introdus conceptul de panoramizare, referindu-se la capacitatea de a integra mental toate dimensiunile unui obiect. Spre deosebire de percepție, care oferă doar perspectiva imediată, reprezentarea permite vizualizarea structurii holistice (ex: toate fețele unui cub simultan).

Clasificare și Codare Duală

Allan Paivio a propus teoria codării duale, distingând între un sistem verbal și unul nonverbal (imagistic) de procesare. Eysenck și Keane au rafinat clasificarea în reprezentări externe (picturale/lingvistice) și interne (analogice/propoziționale).

Această flexibilitate permite sistemului cognitiv să alterneze între formate: hărțile mintale spațiale pentru orientare și structurile propoziționale abstractive pentru înțelegerea conceptelor. Interacțiunea dintre aceste coduri asigură adaptarea rapidă la sarcini diverse.

Reprezentările Sociale

Serge Moscovici a definit reprezentarea socială ca o formă de cunoaștere comună ce reconstruiește realitatea prin prisma valorilor de grup. Aceasta funcționează ca o „grilă de lectură”, determinând modul în care grupurile interpretează evenimentele și comunică.

J.C. Abric a detaliat structura acestora prin teoria nodului central: un nucleu stabil care conferă semnificație și coerentă reprezentării. În timp ce elementele periferice se pot adapta contextual, nodul central rămâne neschimbăt, garantând identitatea reprezentării sociale respective.

Hărțile Mintale

J.F. Richard a studiat hărțile mintale ca instrumente esențiale de planificare și orientare, demonstrând cum subiecții organizează cognitiv spațiul cunoscut. Reprezentările ancorează astfel conceptele abstrakte în realitatea concretă.

Cercetările asupra șoferilor de taxi au relevat structuri mentale complexe, bazate pe axe principale și rețele secundare. Aceste scheme permit localizarea rapidă și calcularea eficientă a traseelor, validând rolul reprezentării ca mecanism vital de adaptare la mediu.